

درس پژوهی؛ چالش‌ها، پیامدها و راهکارها

حجت افتخاری¹، جابر افتخاری²

پذیرش: 97/10/13

دریافت: 97/9/21

چکیده

پژوهش حاضر از منظر هدف، کاربردی است و روش پژوهش کیفی از نوع پدیدارشناسی است که با جامعه‌ای شامل اعضای گروه‌های برگزیده در درس پژوهی شهرستان نی‌ریز که با نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند؛ صورت پذیرفت. روش و ابزار جمع‌آوری اطلاعات، مصاحبه و روش تجزیه و تحلیل اطلاعات تحلیل موضوعی ون مانن است. جهت بررسی صحت داده‌ها در پژوهش حاضر از معیار مقبولیت و تأییدپذیری استفاده شد. نتایج نشان داد برگزاری کارگاه‌های ضمن خدمت به موقع و باکیفیت، حمایت و تأمین منابع مالی، در اختیار قرار دادن نمونه‌های موفق، ایجاد مجله الکترونیکی درس پژوهی فرهنگیان، تقدیر و تشویق درخور همکاران برتر، مشخص کردن محورها و موضوع‌های کار نشده و انتخاب مدیران مدارس که علاقه‌مند و مشوق به کار پژوهشی باشند و تعامل سازنده با همکاران مدارس همجوار می‌تواند چالش‌های پیش رو در جهت انجام باکیفیت درس پژوهی را بردارد. همچنین از پیامدهای اجرای درس پژوهی در مدارس می‌توان به جستجو برای یادگیری و مطالعه، توانمندسازی حرفه‌ای معلمان و بهسازی تدریس، علاقه به انجام کار و یادگیری گروهی و مشارکتی، استفاده از روش‌های متنوع در کلاس درس، خودشناسی و دگرشناسی حرفه‌ای محیط کار، نهادینه شدن روحیه حل مسأله و پژوهش و این که معلمان ضمن خدمت، به آموزش مستمر خود بپردازند، اشاره کرد.

کلید واژه‌ها: درس پژوهی، معلم، بهسازی تدریس.

1. دانشجوی دکتری برنامه درسی دانشگاه هرمزگان، ایران، نویسنده مسؤل، hojjat.eftekhari18@gmail.com

2. دانشجوی کارشناسی ارشد فلسفه تعلیم تربیت دانشگاه شیراز، ایران.

مقدمه

معلمان، اساسی‌ترین عضو نظام تعلیم و تربیت هستند. اهمیت و جایگاه نقش معلم در فرایند تعلیم و تربیت تا آنجاست که مهرمحمدی در بیان آن معتقد است که «معلم، کارایی و کفایت او، آینه تمام‌نمای کفایت و کارایی هر نظام آموزش و پرورش است» (رنوف، 1379). چنان که هیچ‌گونه تغییر و تحولی در تربیت، نمی‌تواند بدون اجازه آموزگار پا در کلاس درس بگذارد و در ذهن و ضمیر دانش‌آموزان و متریان، ریشه بدواند و ثمر دهد (کورتاجن¹، 2004). در عین حال، بسیاری از شیوه‌های آموزشی پذیرفته‌شده و متأثر از روش‌های تدریس گذشته و مبتنی بر دیدگاه‌های سنتی رفتارگرایانه هستند که در اصل تدریس را بیان می‌کنند، اما در انتقال اطلاعات به دانش‌آموزان در حالی که روش‌های فوق در پرورش دانایی‌ها و توانایی‌هایی که دانش‌آموزان برای زندگی روزانه خود نیاز دارند، ناموفق بوده است (آقازاده، 1388). بنابراین نیاز به تغییر و دگرگونی در روش‌های تدریس و گذر از تدریس سنتی به تدریس نوین، ضرورت دارد.

یکی از رویکردهایی مؤثر که در سالیان اخیر توجه بسیاری از برنامه‌ریزان آموزشی و درسی را به خود جلب کرده، درس‌پژوهی است. نظام آموزشی ژاپن این روش را برای توسعه حرفه‌ای ابداع و فرهنگ‌سازی کرد و به سرعت در نظام‌های آموزشی از جمله آمریکا، استرالیا، انگلستان و کشورهایمانند ایران گسترش پیدا کرد (سرکار آرانی، 1394).

درس‌پژوهی مدل ژاپنی، پژوهش مشارکتی معلمان در مدرسه و کلاس درس برای بهسازی مستمر آموزش، غنی‌سازی یادگیری و پرورش حرفه‌ای معلمان است. این پژوهش، پژوهشی است که بر چرخه یادگیری گروهی، کیفی، مشارکتی و مداوم کارگزاران آموزشی شامل تبیین مسأله، طراحی، عمل، بازاندیشی و بازبینی یافته‌ها، استوار است. در این روش، معلمان در ابتدا مسائل آموزشی مدرسه را از طریق آسیب‌شناسی بالینی بررسی کرده و سؤالات پژوهش در کلاس درس را تبیین می‌کنند، سپس طرحی برای انجام پژوهش مشارکتی در آموزش پیشنهاد کرده و آنگاه آن را به اجرا می‌گذارند و سپس به ارزیابی و بازبینی فرایند عمل می‌پردازند. این فرایند، یادگیری از یکدیگر را به صورت مشارکتی سازمان‌دهی می‌کند و در عمل ظرفیت مدارس را برای گسترش یادگیری سازمانی، تولید و به‌کارگیری دانش حرفه‌ای در مدارس و گسترش ظرفیت تغییر خود پایدارافزایش می‌دهد. از این طریق مدرسه به سازمان یادگیرنده تبدیل می‌شود، یعنی مکانی که محل رشد مدیر، معلم، دانش‌آموز و اولیای آن‌ها است (سرکار آرانی، 1381).

در تحقیقی که توسط استیگلر و هیبرت با عنوان شکاف آموزشی انجام شده است، به این نتیجه رسیدند که عامل اصلی موفقیت ژاپنی‌ها استفاده از روش درس پژوهی در توسعه حرفه‌ای معلمان است. نتایج استیگلر و هیبرت، نقطه عطفی برای شروع جریان آموزشی وسیعی در آمریکا محسوب می‌شود که بر درس پژوهی استوار است. به سرعت و در طول چهار سال، 335 مدرسه در 32 ایالت آمریکا این روش را اجرا کردند و تمرکز اصلی کنفرانس‌ها و گزارش‌های مجلات و موضوع پایان‌نامه‌های دانشجویی، بر آن قرار گرفت (لوئس، پری و موراتا، 2006). می‌توان گفت نتایج تحقیق استیگلر و هیبرت به همان سرعتی که جامعه آموزشی آمریکا را به تکاپو انداخت، در سایر کشورها نیز مبدأ تحولاتی شد. پس از آمریکا کشورهای چین، هنگ کنگ، آلمان، انگلیس، سنگاپور، استرالیا و مالزی نیز به انجام پژوهش‌هایی در این زمینه پرداختند.

استیگلر که برای اولین بار واژه درس پژوهی را به آمریکایی‌ها - شاید به جهانیان - معرفی کرد، بیان می‌کند که نخستین بار یوشیدا او را با درس پژوهی آشنا کرد. پایان‌نامه دکتری یوشیدا، به بررسی گروه‌های درس پژوهی در مدرسه ابتدایی «ستا» در هیروشیما پرداخته است. وی در کار خود به مدل درس پژوهی اشاره می‌کند (خاکباز، فدایی، و موسی پور، 1387). پس از آن یوشیدا با همکاری فرناندز، یکی از دانشجویان استیگلر به همکاری‌های زیادی در زمینه درس پژوهی پرداختند. کتابی که آنها در سال 2004 منتشر کردند، شاید یکی از برجسته‌ترین‌ها در مورد درس پژوهی باشد.

یافته‌های سرکارآرانی (2004) نشان می‌دهد که درس پژوهی به گسترش فرهنگ یادگیری در مدارس می‌پردازد و محیطی را فراهم می‌سازد تا معلمان «از یکدیگر بیاموزند» «دانش حرفه‌ای خود را ارتقاء دهند»، «در رفتار خود بازاندیشی کنند» و «در تحول مستمر آموزش مشارکت کنند» (سرکارآرانی، 1381). عرفانی و همکاران (1395) در مقاله‌ای با عنوان «اثر بخشی دوره‌های آموزش درس پژوهی بر دانش و مهارت تدریس معلمان دوره ابتدایی» به این نتیجه دست یافتند که کاربرد نظریه‌های یادگیری، فرصت‌های یادگیری و نگرش به کاربرد ارزشیابی در استفاده از وسایل آموزشی، انگیزه‌های کاری و مدیریت کلاس درس در معلمان درس پژوهی بیشتر از معلمان عادی است.

مصطفی‌نژاد و همکاران (1395)، تأثیر استفاده از درس پژوهی به عنوان نمونه‌ای از پژوهش مشارکتی در کلاس درس را بر انگیزه تدریس و خودکارآمدی معلمان تربیت بدنی بررسی کرده است. نتایج نشان داده که درس پژوهی الگویی مطلوب در ایجاد انگیزه تدریس و خودکارآمدی معلمان است.

حبیب‌زاده (1393) با روش آزمایشی، اثربخشی درس پژوهی بر خودکارآمدی تصویری معلمان را مطالعه کرده و دریافته است که درس پژوهی موجب تقویت خودکارآمدی تصویری معلمان در عوامل مدیریت کلاس درس، فعال کردن دانش آموزان و استفاده از راهبردهای آموزشی می‌شود.

حوریزاد (1389) در پژوهشی با عنوان «بررسی تأثیر درس پژوهی خلاقیت- محور بر توسعه توانمندی‌های حرفه‌ای معلمان و یادگیری رفتار خلاق معلمان و دانش‌آموزان» در مدارس ابتدایی مناطق نوزده گانه شهر تهران، به این نتیجه رسیده است که با استفاده از آزمون خلاقیت در دو مرحله پیش‌آزمون و پس‌آزمون، امتیازات معلمان و دانش‌آموزان علوم تجربی نسبت به گروه گواه، افزایش چشمگیری داشته و بین نمرات خلاقیت معلمان و معدل نمرات خلاقیت دانش‌آموزان کلاس آنها همبستگی خطی مثبت و معناداری وجود دارد.

خاکباز، فدایی و موسی‌پور (1387) در پژوهشی تأثیر درس پژوهی را بر توسعه حرفه‌ای معلمان ریاضی شهر کرمان به روش کیفی بررسی کرده‌اند. نتایج نشان‌دهنده مؤثر بودن درس پژوهی بر رشد حرفه‌ای معلمان بوده است.

معلم ایرانی با ذوق و استعداد سرشار در انجام درس پژوهی با فرصت‌ها و چالش‌هایی مواجه است و با درایت و تدبیر در صدد کاویدن راهکارهای اثربخش است و دست از تلاش برنمی‌دارد. این پژوهش تجربه زیسته‌شده چند معلم درس پژوهی ایرانی را بررسی نموده تا فرصت‌ها، چالش‌ها و راهکارهایی را که در فرایند پروژه درس پژوهی با آن تقابل داشته‌اند، شناسایی نماید؛ لذا پرسش‌های اساسی مطالعه عبارت است از:

- 1- ادراک معلمان از درس پژوهی چگونه است؟
- 2- دلایل حضور معلمان در درس پژوهی چیست؟
- 3- پیامد حضور در پروژه درس پژوهی در عمل چیست؟
- 4- چالش‌های انجام درس پژوهی چه بوده است؟
- 5- راهکارهای انجام مفید و اثربخش درس پژوهی و از پیش رو برداشتن موانع چیست؟

روش پژوهش

با عنایت به موضوع مورد مطالعه، پژوهش حاضر از منظر هدف، کاربردی است که با روش پژوهش کیفی از نوع پدیدارشناسی با جامعه‌ای شامل اعضای گروه‌های برگزیده در درس پژوهی شهرستان نیریز که با نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند، صورت پذیرفت. روش و ابزار جمع‌آوری اطلاعات، مصاحبه و

روش تجزیه و تحلیل اطلاعات تحلیل موضوعی ون مانن است که شامل گام‌های «انجام تحلیل مضمونی، کشف جنبه‌های مضمونی، جداکردن بیانات مضمونی، انجام تغییر و تبدیل‌های لازم و تفاوت قائل شدن بین مضامین اصلی و فرعی» می‌شود. نمونه‌گیری پژوهش تا زمان رسیدن به اشباع ادامه داشت. در مطالعات کیفی به تکرار اطلاعات کشف شده و تأیید داده‌های گردآوری شده، اشاره شده است (استرابت، 2003) که پس از مصاحبه با 15 نفر اطلاعات به دست آمده تکراری شد.

جهت بررسی صحت داده‌ها در پژوهش حاضر از معیار مقبولیت و تأییدپذیری استفاده شد. جهت بالابردن مقبولیت یا اعتبار داده‌ها از شیوه مصاحبه فردی استفاده شد. حداکثر تنوع در انتخاب اعضای نمونه لحاظ شد و از گروه‌هایی که در مدارس شهر و روستا درس پژوهی انجام داده بودند، در نمونه حضور داشتند. 83 درصد از کدهای استخراج شده و مقوله‌های پیشنهادی مورد توافق افراد بود.

تحلیل یافته‌ها

جهت پاسخ به سؤال‌های پژوهش داده‌های حاصل از مصاحبه معلمان مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و مقولات استخراج شد.

1- ادراک معلمان از درس پژوهی چگونه است؟

مقوله اول: ادراک سطحی

از گفته‌های معلمان این مطلب استنباط شد که اکثر معلمان هنوز درک سطحی از درس پژوهی ندارند و آن را به عنوان یک کار پژوهشی قلمداد نمی‌کنند. اهمیت باور، نگرش و درک معلمان در اجرای یک درس پژوهی بر نحوه کارهای آنان تأثیر می‌گذارد؛ پس مهم است که بدانیم معلمان شرکت‌کننده در درس پژوهی این پروژه را چگونه درک کرده و باورش‌شان در این مورد چگونه بوده است. با توجه به گفته‌های آنان کد ادراک سطحی شکل گرفت.

معلم شماره 11: «درک نسبت به درس پژوهی در معلمان متفاوت است؛ برای مثال معلمان باتجربه اصلاً اهمیتی به این طرح نمی‌دهند، ولی معلمان جدید الورد با توجه به آگاهی و شناخت نسبی‌ای که در دوران تحصیل از این طرح کسب و به صورت عملی کار کرده‌اند، نسبت به این طرح علاقه‌مندترند؛ که به علت شناخت بهتر طرح و کم‌مشغله بودن آنها می‌باشد. اطلاعات ما از این طرح به شیوه‌نامه‌های ارسالی آموزش و پرورش و همچنین مطالعه کتاب‌ها و اینترنت و تجربه چندساله از کار کردن در این طرح و نیز استفاده از تجارب همکاران آگاه‌تر برمی‌گردد».

مقاله دوم: فرصتی برای استفاده از تجارب

معلمان علاقه‌مند به این کار پژوهشی معتقدند که درس پژوهی فرصت مناسب و بکری جهت استفاده از توانایی‌ها و تجارب معلمان باسابقه است. معلمان با سابقه کمتر وقتی را جهت تبادل اطلاعات و انتقال تجارب به همکاران کم سابقه تر اختصاص می‌دهند.

معلم شماره 4: «درس پژوهی یک فرصت بسیار خوب برای تعامل بهتر همکاران با یکدیگر است و فرصتی است که می‌توان از تجارب مفید همدیگر به‌ویژه معلمان باسابقه برای حل مسائل و چالش‌های آموزشی استفاده کرد».

مقاله سوم: لذت کار گروهی

معلمان علاقه‌مندند در کنار هم برای یادگیری تلاش کنند و با هم و به صورت گروهی به سمت روش‌های یاددهی نوین حرکت کنند و از یادگیری در کنار همکاران لذت ببرند.

معلم شماره 1: «درس پژوهی یک پروژه تیمی است که با تلاش چند همکار کنار هم برای اثربخش‌تر شدن و لذت‌بخش‌تر بودن درس برای فراگیران تلاش می‌شود».

2- دلایل حضور معلمان در درس پژوهی چیست؟

برای انجام هر کاری انگیزه انجام آن در میزان حضور و نحوه حضور تأثیر دارد. از نظر معلمان دلایل حضور و شرکت معلمان در این پروژه متفاوت است.

مقاله سوم: کسب امتیاز و مزایای احتمالی

از نظر معلمان، برخی آموزگاران جهت استفاده از مزایا و امتیازهایی که برای حضور و کسب رتبه در این طرح وجود دارد، شرکت می‌کنند.

معلم شماره 14: «دلایل حضور معلمان ممکن است متفاوت باشد؛ مثل تلاش برای کسب امتیاز، اجبار مدیر، یا کار گروهی برای یادگیری تدریس بهتر از سایر همکاران».

مقاله چهارم: مواجه شدن با چالش‌های آموزشی

از جمله دلایلی که معلمان جهت شرکت در درس پژوهی بیان کردند، وجود چالش‌ها و پیدا کردن راه‌هایی برای یاد دادن بهتر به دانش‌آموزان بود.

معلم شماره 8: «از دلایل حضور معلمان می‌توان به مواجه شدن با چالش‌های آموزشی و پیدا کردن راهکار برای این چالش‌ها، کسب تجربه و یاد گرفتن انواع روش‌ها و فنون تدریس، چگونگی استفاده از یک ساعت درسی و طرح درس، استفاده از تجربه همکاران دیگر و یا استفاده و به‌رمندی از مزایای آن و... اشاره کرد».

معلم شماره 3: «در افراد مختلف متفاوت است. من به‌شخصه برای یادگیری بهتر یک موضوع و استفاده کردن از تجارب خوب همکارانم این کار را انجام دادم».

3- پیامد حضور در پروژه درس‌پژوهی در عمل چیست؟

این سؤال پژوهش در واقع در دل سؤال اول و دوم پاسخ داده شده است. صحبت‌های معلمان گواه بر این بود که درس‌پژوهی به معلمان کمک می‌کند در عمل به خودشناسی حرفه‌ای و دگرشناسی برسند و درهای کلاس خود را به روی همکاران بگشایند، آنها را به مشاهده فرایند تدریس خود دعوت کنند و پس از تدریس با آنها درباره کلاس درس و روش تدریس خود گفتگو کنند، در تجربه یکدیگر برای بهسازی تدریس سهیم شوند، با هم رشد کنند و در حرفه خود ارتقاء یابند.

معلم شماره 9: «با شرکت در درس‌پژوهی و استارت کار گروهی خوشبختانه با هر هدفی که هر همکار در گروه قرار گرفته باشد به هر حال یادگیری تدریس بهتر اتفاق می‌افتد. چون با تقسیم وظایف، هر همکار ناخودآگاه مجبور به جستجو و مطالعه برای تدریس مبحث می‌شود. شاید به‌شخصه اگر قرار به تدریس در کلاس باشم آنچنان پیگیر روش‌های بهتر و نوین نباشم، اما در درس‌پژوهی این اتفاق می‌افتد و برای تدریس واقعی در کلاس نیز اتفاقات خوب پیش می‌آید».

معلم شماره 12: «از پیامدهای آن می‌توان دستیابی به راهکارهای مناسب در برابر چالش‌های آموزشی که در کلاس درس به آن برخورد می‌کنند را نام برد؛ همچنین یاد گرفتن کار گروهی، مسؤلیت‌پذیری، نظم، برنامه‌ریزی، مطالعه، تحقیق و به اشتراک گذاشتن راهکارها برای استفاده دیگر همکاران؛ در کل کمک به ساختن معلم پژوهشگر».

4- چالش‌های انجام درس‌پژوهی چه بوده است؟

مقوله: عوامل انسانی

در انجام پروژه درس‌پژوهی همکاری اعضای گروه و مدیر مدرسه می‌تواند بر سرعت و نتیجه حاصل تأثیر بگذارد.

زیر مقوله: سخنی هماهنگی کار گروهی

معلم شماره 8: «هماهنگ کردن اعضای گروه؛ متأسفانه همین‌طور که انجام کار گروهی در کلاس زحمت زیاد می‌طلبد، انجام درس پژوهی نیز در مرحله تقسیم وظایف و هماهنگی بحث‌برانگیز است، چون تدریس باید در خارج از وقت کلاسی اتفاق بیفتد، هماهنگی و حضور دانش‌آموزان مسؤلیت زیادی دارد. همکارانی که تجربه داشته و پیشکسوت هستند، متأسفانه حوصله انجام این کار را ندارند و از تجربیاتشان بی‌دریغ می‌مانیم.»

همچنین از جمله عواملی که در بیانات معلمان در این مقوله بود می‌توان واقف نبودن بعضی از مدیران به اهمیت و جایگاه برنامه درس پژوهی، نبود یک راهنمای آموزشی صاحب نظر در هر تیم و هماهنگ شدن ناظران و مدیران اشاره کرد.

زیر مقوله: آموزش نامناسب

در صحبت‌های برخی همکاران به مواردی چون کم بودن آموزش و ضمن خدمت پیرامون پژوهش و درس پژوهی و یا برگزاری در زمان نامناسب یا آموزش ناکارآمد توسط افرادی که خود دستی بر آتش نداشته‌اند، اشاره شده است.

زیر مقوله: بی‌انگیزه بودن برخی همکاران

از نظر برخی معلمان جو حاکم بر فضای مدرسه و بی‌شوق بودن نسبت به انجام کارهای گروهی و پژوهشی سدی در انجام و بهتر انجام شدن این دست پژوهش‌ها می‌شود.

زیر مقوله: عدم تقدیر مناسب

معلمان معتقدند از گروه‌های برگزیده تقدیر لازم و شایسته به عمل نمی‌آید و این موجب دلسردی و عدم حضور آنان در سال‌های بعد خواهد شد.

معلم شماره 1: «از چالش‌ها می‌توان به عدم اطلاع کافی معلمان نسبت به این طرح و مزایا و تأثیرات آن، عدم برگزاری کارگاه‌های آموزشی و ضمن خدمت در این رابطه، بی‌انگیزگی و بی‌علاقه بودن همکاران و تجلیل نامناسب از معلمان پژوهنده برتر درس پژوهی اشاره کرد.»

مقاله: کمبود منابع مختلف

زیرمقاله منابع مالی

در صحبت‌های بیشتر همکاران هزینه‌های مالی که در انجام درس پژوهی متقبل می‌شوند به عنوان چالش‌هایی که با آن روبرو هستید، نام می‌برند.

معلم شماره 7: «منبع مالی برای حمایت گروه وجود ندارد و بعضاً همکاران به همین دلیل از شرکت خودداری می‌کنند».

معلم شماره 6: «تقبل نکردن هزینه‌های مربوط به اجرای طرح درس پژوهی معلمان پژوهنده توسط مدیران اجرایی برنامه، از چالش‌هاست».

زیرمقاله زمان

معلمان بر این عقیده‌اند که زمان خاصی برای انجام درس پژوهی در نظر گرفته نشده است. همچنین فرایندی زمان‌بر و بسیار وقت‌گیر است.

معلم شماره 10: «از چالش‌ها می‌توان به مقایسه کردن دانش‌آموزان روستا با شهر، عدم علاقه‌مندی و همکاری بعضی مدیران و نبود زمان و وقت کافی و مناسب اشاره کرد».

زیرمقاله منابع فیزیکی مدرسه

در صحبت‌های همکاران، اختلاف منابع فیزیکی مدرسه‌های متفاوت را به عنوان چالشی برای حضور و کار مؤثر در درس پژوهی ذکر کردند.

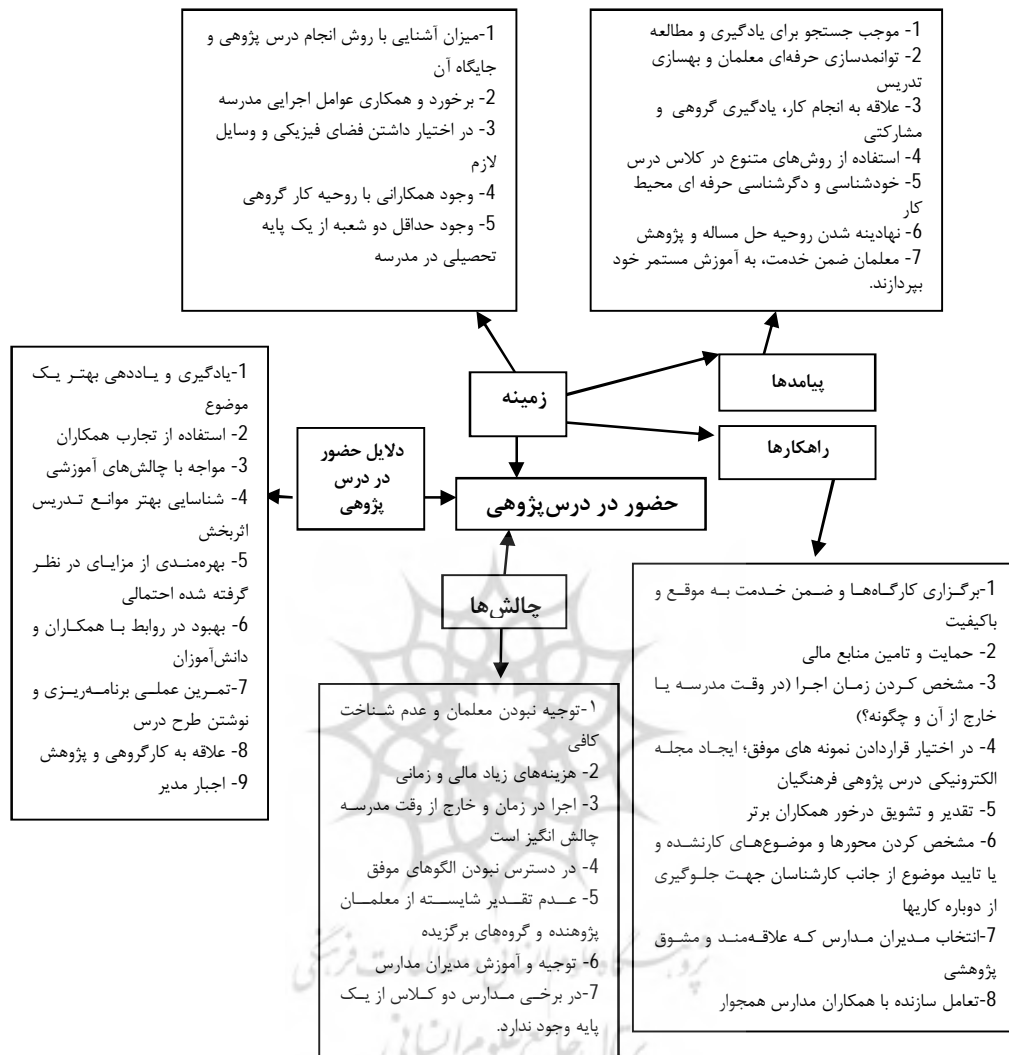
معلم شماره 7: «زیاد بودن طرح‌ها در دوره ابتدایی و به تبع آن بی‌ارزش شدن تشویقی‌ها در این دوره، یکسان نبودن امکانات مدارس و سطح اطلاعات دانش‌آموزان و مسائل فیزیکی و ... در مدارس قابل تأمل است».

5- راهکارهای انجام مفید و اثربخش درس پژوهی و از پیش رو برداشتن موانع چیست؟

معلمان شرکت‌کننده در درس پژوهی، راهکارهای زیر را جهت شرکت حداکثری همکاران و بهبود وضعیت حاضر و استفاده از توانایی و تجارب بیان نمودند:

1- در ابتدای سال کارگاه‌ها و ضمن خدمت‌های مفید تدارک دیده شود تا همکاران از روش درس پژوهی آگاه شوند. بهتر است که این کارگاه‌ها توسط افراد قوی در این زمینه برگزار شوند.

- 2- فیلم‌هایی از درس پژوهی‌های موفق در سطح استان و کشوری تهیه و شیوه‌ای در نظر گرفته شود که امکان دسترسی برای بیشتر همکاران مقدور باشد.
- 3- منابع مالی برای حمایت گروه‌ها در نظر گرفته شود. هزینه‌های زمانی و مالی گاهی اوقات مانع حضور برخی از معلمان می‌شود؛ لذا ارائه حمایت و خدمات به گروه‌ها و در نظر گرفتن زمانی خاص می‌تواند از دغدغه معلمان بکاهد. برخی همکاران از سختی‌های اجرای درس پژوهی در خارج از زمان مدرسه (مسئولیت حضور دانش‌آموزان، هماهنگی کردن اعضای گروه و...) و همچنین مشکلات مربوط به اجرا در زمان فعالیت رسمی مدرسه رنجور بودند. یکی از معلمان درس پژوهی بیان داشت: «از مدیران خواسته شود تا در صورت وجود وقت و صلاح دید معلم، درس پژوهی در اوقات آزاد مدرسه انجام شود نه خارج از وقت تا از مسئولیت و سختی کار کم شود و همکاران بیشتری راغب شوند».
- 4- تقدیر و تشویق مناسب و شایسته از همکاران مجری متناسب با ارزش کار. صرف وقت و هزینه زیاد این انتظار را ایجاد می‌کند که تقدیری درخور از همکاران به عمل آید، اما پس از اتمام کار به سختی‌های کار حلاوتی بخشیده نمی‌شود و طعم تلخ بی‌اهمیتی کام آنها را ناخوش می‌کند.
- 5- انتخاب مدیران علاقه‌مند و پژوهشگر موجب تشویق و ترغیب همکاران و فراهم کردن حداکثر همکاری و امکانات موجود می‌شود. برخی همکاران از عدم همکاری یا اجبار مدیر صحبت به میان آوردند که خود گواه بر ضرورت فراهم کردن زمینه مساعد می‌باشد.
- 6- تهیه کردن مجموعه‌ای از بهترین کارها و اشتراک‌گذاری با سایرین و حتی استفاده کردن از نتایج و محصولات این طرح در آزمون‌های برگزار شده مثل فصلی با کتاب و ... شکی نیست که در اختیار قراردادن کارهای انجام شده موجب عدم دوباره‌کاری یا حداقل فراهم کردن زمینه‌های خلاق‌تر خواهد شد. در این راستا پیشنهاد همکاران ایجاد مجله الکترونیکی مخصوص درس پژوهی‌های مدارس می‌باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش در کلاس درس بدون شک موجب ارتقاء توانمندی‌های حرفه‌ای معلم، بهسازی تدریس و شناخت بهتر موانع و مشکلات پیش رو می‌شود و زمینه چگونگی برخورد و مقابله با آنها را فراهم می‌نماید. فرهنگ‌سازی و نهادینه کردن درس پژوهی در معلمان ایرانی جهت تربیت معلمانی پژوهنده و متخصص در کار خود، در قرن حاضر اهمیت روزافزون دارد. شناسایی موانع و چالش‌های پیش رو و ارائه راهکار در باب حضور معلمان در درس پژوهی موجب درک بهتر این مقوله و گام برداشتن در

جهت تحقق سند تحول آموزش و پرورش می‌شود. درک این مهم از منظر معلمانی که در این پژوهش شرکت نموده و تجاری ارزنده کسب کرده‌اند به ما در فهم و شناسایی موانع و چالش‌ها و راهکارها کمک شایان توجهی می‌کند. با صحبت‌هایی که با این معلمان فهمیم شد به نظر می‌رسد حرکت و پیشرفت در جهت شرکت در این پژوهش کلاسی لاک‌پشتی است و نیاز به تسریع‌کننده‌های مختلف دارد. از میان برداشتن موانع از طریق راهکارهای ذیل می‌تواند گره‌گشا باشد: برگزاری کارگاه‌ها و ضمن خدمت به موقع و با کیفیت، حمایت و تأمین منابع مالی، مشخص کردن زمان اجرا (در وقت مدرسه یا خارج از آن و چگونه؟)، در اختیار قراردادن نمونه‌های موفق، ایجاد مجله الکترونیکی درس‌پژوهی فرهنگیان، تقدیر و تشویق درخور همکاران برتر، مشخص کردن محورها و موضوع‌های کارنشده و یا تأیید موضوع از جانب کارشناسان جهت جلوگیری از دوباره کاری‌ها، انتخاب مدیران مدرسی که علاقه‌مند و مشوق به کار پژوهشی باشند، تعامل سازنده با همکاران مدارس همجوار و از میان برداشتن قید و بندهای بخشنامه‌ای.

همچنین از پیامدهای اجرای درس‌پژوهی در مدارس می‌توان به مواردی همچون جستجو برای یادگیری و مطالعه، توانمندسازی حرفه‌ای معلمان و بهسازی تدریس، علاقه به انجام کار، یادگیری گروهی و مشارکتی، استفاده از روش‌های متنوع در کلاس درس، خودشناسی و دگرشناسی حرفه‌ای محیط کار، نهادینه شدن روحیه حل مسأله و پژوهش و پرداختن معلمان ضمن خدمت، به آموزش مستمر خود، اشاره کرد که با نتایج تحقیق‌های حوریزاد (1389)، حبیب‌زاده (1393)، خاکباز و همکاران (1387)، مصطفی‌نژاد و همکاران (1395) و عرفانی و همکاران (1395) همخوان است.

امید است مسؤولان فهیم و پژوهش‌دوست حوزه آموزش و پرورش جهت ارتقاء کیفیت تدریس و بهسازی مدرسان و معلمان گامی بلند به اندازه نسل‌های آینده ایران اسلامی بردارند و آینده‌ای روشن و درخور استعداد بی‌ظنیر دانش‌آموزان این مرز و بوم را رقم بزنند.

منابع

- آقازاده، محرم. (1388). *راهنمای روش‌های نوین تدریس*. تهران: انتشارات آگاه.
- حبیب‌زاده، عباس. (1393). «اثربخشی درس‌پژوهی بر خودکارآمدی تصویری معلمان». *مجله دستاوردهای روان‌شناختی*، 21، 145-168.
- حوریزاد، بهمن. (1389). «بررسی تأثیر درس‌پژوهی خلاقیت محور بر توسعه توانمندی‌های حرفه‌ای و یادگیری رفتار خلاق معلمان و دانش‌آموزان». *فصل‌نامه فرهنگ مشاوره*، 9(1)، 75-92.
- خاکباز، عظیمه سادات؛ محمدرضا فدایی و نعمت‌اله موسی‌پور. (1387). «تأثیر درس‌پژوهی بر توسعه حرفه‌ای معلمان ریاضی». *فصل‌نامه تعلیم و تربیت*، شماره 94، 124-146.
- رئوف، علی. (1379). *جنبش جهانی برای بهسازی تربیت معلم*. تهران: وزارت آموزش و پرورش، پژوهشکده تعلیم و تربیت.
- سرکارآرانی، محمدرضا. (1381). *فرهنگ آموزش در ژاپن*. تهران: نشر روزگار.
- _____ (1394). *درس‌پژوهی: ایده‌ای جهانی برای بهسازی آموزش و غنی‌سازی یادگیری*. تهران: مرآت.
- عرفانی، نصرالله و دیگران. (1395). «اثربخشی دوره‌های آموزش درس‌پژوهی بر دانش و مهارت تدریس معلمان دوره ابتدایی». *پژوهش در برنامه‌ریزی درسی*، 21، 122-232.
- مصطفی‌نژاد، چیمین و دیگران. (1395). «بررسی تأثیر درس‌پژوهی بر انگیزه تدریس و خودکارآمدی معلمان تربیت بدنی شهرستان پیران شهر». *نشریه مدیریت ورزشی*، 30، 151-168.
- Korthagen, F.A.J. (2004). *In search of the essence of a good teacher: towards a more holistic approach in teacher education*. *Teaching & teacher education*.
- Lewis, C.C., Perry, R., & Murata, A. (2006). How Should Research Contribute to Instructional Improvement? The Case of Lesson Study. *Educational Researcher*. 35(3). pp. 3-14.

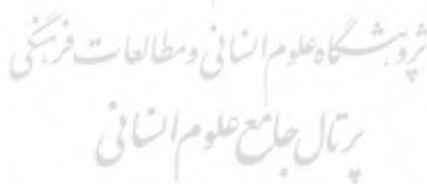
Research Lessons; Challenges, Consequences, and Solutions

Hojat Eftekhari¹, Jaber Eftekhari²

Abstract

the present study is applicable from the point of view, and the qualitative research method of the type of with the community includes members of selected categories in studies of township with targeted sampling. the method and means of gathering information, interviews and method of analysis of thematic analysis, of thematic analysis, of thematic analysis, of thematic analysis, of thematic analysis, and the difference between main and secondary themes. the sampling was carried the present study is applicable from the point of view, and the qualitative research method of the type of with the community includes members of selected categories in studies of township with targeted sampling. the method and means of gathering information, interviews and method of analysis of thematic analysis, of thematic analysis, of thematic analysis, of thematic analysis, of thematic analysis, and the difference between main and secondary themes. the sampling was carried.

Key Words: Lesson Research, Teacher, Teaching Improvement.

-
1. PhD Student of Hormozgan University, Iran, Corresponding Author, hojjat.eftekhari18@gmail.com
 2. M.Sc. in Philosophy of Education, Shiraz University, Iran.